

ТОВ «Генеза»



**СХВАЛЕНО**  
Вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти»  
НАПН України  
протокол №17 від 23.12.2025 року

**ПРОГРАМА  
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ  
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

«Сучасні підходи до навчання курсу  
«Підприємництво і фінансова грамотність» у 8 - 9 класах»  
в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти»

**Київ – 2026**

### **Розробники:**

Бицюра Юрій Васильович, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та підприємництва Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, вчитель факультативних занять з економіки ліцею «Фінансовий» м. Києва.

Сергеева Наталія Вікторівна, доктор філософії, головний редактор ТОВ «Генеза».

Хомич Тетяна Анатоліївна, методист відділу експертизи навчальної літератури ДУ «Український інститут розвитку освіти».

**Напрямок підвищення кваліфікації:** сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

**Розроблено на основі** Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН України від 12.10.2022 № 904. Тема 2.1. Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі).

**Термін дії програми:** з 24.12.2025 до 23.12.2030 року.

### **Рецензенти:**

Корнилюк Роман Васильович, доктор економічних наук, професор кафедри банківської справи та страхування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Литовченко Світлана Віталіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України.

## 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

**Актуальність програми підвищення кваліфікації** вчителів курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» закладів загальної середньої освіти (далі – Програма) зумовлена впровадженням Концепції Нової української школи та переходом до сучасних підходів до навчання, орієнтованих на формування компетентностей, розвиток особистості учня та його активну участь в освітньому процесі.

Упровадження Державного стандарту базової середньої освіти передбачає реалізацію компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та інтегративного підходів, що забезпечують формування в учнів ключових компетентностей, зокрема підприємливості, фінансової грамотності, критичного мислення, когнітивної гнучкості та відповідального ставлення до прийняття економічних рішень.

Курс «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8–9 класах має значний потенціал для реалізації сучасних підходів до навчання, оскільки спрямований на формування практичних умінь і навичок через діяльнісне, проблемно-орієнтоване, проектне та кооперативне навчання. Його зміст забезпечує інтеграцію знань із різних освітніх галузей та орієнтацію на реальні життєві ситуації.

В умовах сучасного суспільного розвитку зростає потреба у формуванні в учнів здатності до самостійного навчання, критичного мислення, адаптивності та прийняття обґрунтованих рішень. Це потребує від учителя переходу від трансляційної моделі навчання до фасилітативної ролі, організації освітнього процесу на засадах партнерства, активної діяльності учнів та рефлексії.

У практиці діяльності закладів загальної середньої освіти спостерігаються труднощі у впровадженні сучасних підходів до навчання, зокрема у проектуванні компетентісно орієнтованих завдань, організації активної навчальної діяльності учнів, застосуванні формувального оцінювання та використанні цифрових інструментів. Багато педагогічних працівників потребують методичної підтримки щодо інтеграції сучасних підходів у реальний освітній процес, що зумовлює необхідність системного підвищення їхньої професійної компетентності.

Ефективність реалізації сучасних підходів до навчання значною мірою залежить від професійної готовності педагогів застосовувати відповідні методики та інструменти, зокрема інтерактивні, практикоорієнтовані, проектні, дослідницькі технології, цифрові ресурси, а також інструменти формувального оцінювання.

Запропонована програма підвищення кваліфікації спрямована на розвиток професійних компетентностей учителів щодо реалізації сучасних підходів до навчання в Новій українській школі під час викладання курсу «Підприємництво і фінансова грамотність».

Програму розроблено на засадах безперервного професійного розвитку педагогічних працівників відповідно до Закону України «Про освіту», Концепції Нової української школи, Державного стандарту базової середньої освіти та

типової програми підвищення кваліфікації, затвердженої Міністерством освіти і науки України.

**Програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти спрямована на:**

- удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників щодо реалізації сучасних підходів до навчання в Новій українській школі;
- розвиток умінь застосовувати компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований та інтегративний підходи в освітньому процесі;
- формування здатності організовувати навчання на засадах проблемно-орієнтованого, проектного та кооперативного підходів;
- розвиток умінь створювати освітнє середовище, що сприяє активній діяльності учнів, рефлексії та розвитку критичного мислення;
- опанування цифрових інструментів для організації очного, дистанційного та змішаного навчання;
- формування навичок використання формувального оцінювання як складової сучасного освітнього процесу.

**Провідна ідея програми** полягає у впровадженні сучасних підходів до навчання, що забезпечують перехід від репродуктивного засвоєння знань до глибинного навчання, орієнтованого на розвиток компетентностей, критичного мислення та здатності учнів діяти в реальних життєвих ситуаціях.

Особлива увага приділяється організації навчання через діяльність, інтеграції теоретичних знань і практичного досвіду, використанню інтерактивних і проектних технологій, а також розвитку рефлексивних умінь учнів.

Учитель у межах цієї моделі виступає як фасилітатор освітнього процесу, який створює умови для активного навчання, підтримує індивідуальну освітню траєкторію учнів та сприяє формуванню ключових компетентностей.

**Цільова група:** педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, зокрема вчителі, які викладають або планують викладати курс «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8–9 класах.

**Мета підвищення кваліфікації:** розвиток професійної компетентності вчителів щодо застосування сучасних підходів до навчання в Новій українській школі під час викладання курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8–9 класах шляхом опанування компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та інтегративного підходів, використання сучасних методик навчання, цифрових інструментів, практикоорієнтованих технологій та інструментів формувального оцінювання.

**Завдання підвищення кваліфікації:**

- забезпечити розвиток загальних і професійних компетентностей учителів закладів загальної середньої освіти щодо реалізації сучасних підходів до навчання в Новій українській школі;
- поглибити й розширити знання педагогічних працівників про сутність компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та інтегративного підходів і сформуванню вміння застосовувати їх в освітньому процесі;

- сформувати вміння проєктувати освітній процес і навчальні заняття на засадах проблемно-орієнтованого, проєктного та кооперативного навчання;
- розвинути здатність організовувати активну навчальну діяльність учнів, спрямовану на формування ключових компетентностей, розвиток критичного мислення та когнітивної гнучкості;
- удосконалити вміння застосовувати сучасні методичні інструменти, цифрові технології та формувальне оцінювання в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання;
- поглибити теоретичні знання з фахових і психолого-педагогічних дисциплін і сформувати здатність інтегрувати їх у практику професійної діяльності.

**Перелік професійних компетентностей**, що розвиваються: відповідно до професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» в межах професійної діяльності (наказ МОН України від 29.08.2024 № 1225):

предметно-методична компетентність (А2);  
інформаційно-цифрова компетентність (А3);  
компетентність педагогічного партнерства (Б3);  
оцінювально-аналітична компетентність (Г3);  
інклюзивна компетентність (В1).

### **Очікувані результати**

Після завершення програми слухач:

- аналізує та інтерпретує вимоги Державного стандарту базової середньої освіти в контексті реалізації сучасних підходів до навчання;
- добирає та обґрунтовує ефективні методи і прийоми навчання відповідно до компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів;
- проєктує освітній процес і сучасні уроки на засадах проблемно-орієнтованого, проєктного та кооперативного навчання;
- поєднує сучасні підходи до навчання (компетентнісний, діяльнісний, інтегративний тощо) у процесі проєктування та проведення навчальних занять;
- конструює компетентісно орієнтовані завдання, практичні кейси та навчальні ситуації;
- застосовує цифрові інструменти для організації очного, дистанційного та змішаного навчання;
- використовує формувальне оцінювання як інструмент підтримки навчального поступу та рефлексії учнів;
- організовує навчальні проєкти та дослідницьку діяльність учнів;
- забезпечує диференціацію та індивідуалізацію навчання з урахуванням освітніх потреб учнів;
- створює освітнє середовище, що сприяє розвитку критичного мислення, когнітивної гнучкості та активної позиції учнів.

### **Особливості реалізації програми**

Програма реалізується у дистанційній формі з використанням сучасних цифрових освітніх платформ, що забезпечують організацію синхронної та асинхронної взаємодії учасників освітнього процесу.

Реалізація Програми передбачає поєднання різних форм організації навчання, зокрема:

- онлайн-лекцій;
- інтерактивних практичних занять;
- роботи з навчальними кейсами та аналізу професійно орієнтованих ситуацій;
- виконання практичних завдань;
- самостійної роботи слухачів;
- індивідуальних та групових консультацій з викладачами;
- підсумкового оцінювання результатів навчання.

Програма може реалізовуватися у різних форматах залежно від організаційних умов:

- інтенсивному (короткостроковому) форматі з компактним розкладом занять протягом 1–2 тижнів;
- пролонгованому форматі з розподілом навчальних модулів і тем у часі.

Навчання здійснюється з урахуванням принципів гнучкості та доступності, що передбачає можливість поєднання синхронної участі в заняттях із самостійним опрацюванням навчальних матеріалів.

Реалізація Програми потребує залучення педагогічних працівників, які мають досвід викладання відповідного навчального курсу або суміжних дисциплін, а також володіють сучасними методиками навчання та цифровими інструментами. До проведення занять можуть залучатися тренери, практики та викладачі, які пройшли попередню методичну або тренерську підготовку за змістом Програми (за потреби — участь у тренінгах для тренерів).

#### **Система та критерії оцінювання результатів навчання слухачів**

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації здійснюється відповідно до мети, завдань та очікуваних результатів Програми і ґрунтується на засадах компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів.

Система оцінювання є **комбінованою** та передбачає використання:

- **бальної шкали** (для визначення кількісного результату);
- **рівневої інтерпретації** (для якісної характеристики результатів);
- **формульованого оцінювання** (для відстеження індивідуального прогресу слухачів).

Загальна структура оцінювання (100 балів)

Вид діяльності	Максимальна кількість балів
Поточне оцінювання (практичні роботи)	40 балів

Вид діяльності	Максимальна кількість балів
Активна участь у навчальній діяльності	10 балів
Підсумковий тест	20 балів
Мініпроект (розробка та презентація)	30 балів
<b>Разом</b>	<b>100 балів</b>

Критерії поточного оцінювання (40 балів)

Практичні роботи оцінюються за такими критеріями:

Критерій	Макс. бали
Відповідність завданню та орієнтація на формування компетентностей	10
Використання сучасних підходів (компетентнісний, діяльнісний тощо)	10
Організація активної діяльності (інтерактивність, кооперація, проєктність)	10
Практична цінність і можливість застосування	5
Логічність, структурованість, обґрунтованість	5

Критерії оцінювання активності (10 балів)

Оцінюється рівень залученості слухача до навчальної діяльності:

- 9–10 балів – системна активна участь, ініціативність, рефлексія
- 6–8 балів – регулярна участь, виконання завдань
- 3–5 балів – епізодична участь
- 0–2 бали – пасивна участь або відсутність діяльності

Критерії підсумкового тестування (20 балів)

- 18–20 балів — високий рівень (глибоке розуміння сучасних підходів)
- 14–17 балів — достатній рівень
- 10–13 балів — середній рівень
- менше 10 балів — початковий рівень

Критерії оцінювання мініпроекту (30 балів)

Критерій	Макс. бали
Відповідність сучасним підходам до навчання	10
Практична спрямованість і реалістичність	10

Критерій	Макс. бали
Використання інтерактивних і проєктних методів	5
Наявність елементів формувального оцінювання	3
Якість презентації та обґрунтування	2

### Рівнева інтерпретація результатів

Кількість балів	Рівень
90–100	високий
75–89	достатній
60–74	середній
менше 60	початковий

Умови успішного завершення програми

Слухач вважається таким, що успішно завершив програму, якщо:

- набрав **не менше 60 балів зі 100**;
- виконав усі обов'язкові види робіт;
- продемонстрував **не менше ніж 80% правильних відповідей у підсумковому тесті**.

**Документ про підвищення кваліфікації:** Сертифікат.

**Вартість програми:** 500 гривень.

## 2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено поєднання інтерактивних лекційних занять і практикоорієнтованої навчальної діяльності, спрямованої на формування здатності педагогічних працівників реалізовувати сучасні підходи до навчання в Новій українській школі (компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, інтегративний) та застосовувати відповідні методичні інструменти в освітньому процесі.

Особливістю реалізації Програми є переважання діяльнісних і практичних форм роботи, зокрема аналіз професійно орієнтованих кейсів, виконання практичних завдань, моделювання навчальних ситуацій, розроблення фрагментів уроків і навчальних проєктів, організація кооперативної та рефлексивної діяльності.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчальних матеріалів, виконання індивідуальних завдань, підготовку до практичних занять, а також осмислення та рефлексію власної професійної діяльності в контексті застосування сучасних підходів до навчання.

Підсумкові заходи включають виконання практичних робіт у межах кожного модуля Програми та підсумкове оцінювання, що передбачає тестування і захист мініпроєкту.

Зміст Програми складається з чотирьох модулів і взаємопов'язаних навчальних тем, спрямованих на формування у педагогічних працівників здатності:

- реалізовувати сучасні підходи до навчання в освітньому процесі;
- організовувати активну навчальну діяльність учнів на засадах проблемно-орієнтованого, проєктного та кооперативного навчання;
- інтегрувати зміст навчання та забезпечувати його практичну спрямованість;
- використовувати компетентнісно орієнтовані завдання, кейси та проєктні технології;
- застосовувати цифрові інструменти та формувальне оцінювання.

На завершальному етапі навчання за Програмою слухачі проходять підсумкове тестування та виконують підсумковий мініпроєкт.

Підсумкове тестування спрямоване на перевірку розуміння слухачами сучасних підходів до навчання в Новій українській школі, знання особливостей їх реалізації в освітньому процесі, а також здатності добирати та застосовувати відповідні методичні інструменти.

Підсумковий мініпроєкт передбачає розроблення методичного матеріалу (фрагмента уроку, навчального кейсу, практичного завдання або навчального проєкту), побудованого на засадах сучасних підходів до навчання.

У межах виконання підсумкового мініпроєкту слухачі:

- визначають тему, мету та очікувані результати навчання з урахуванням компетентнісного підходу;
- проєктують навчальну діяльність учнів із використанням діяльнісних, інтерактивних і кооперативних методів;
- добирають методи, форми та інструменти організації освітнього процесу;
- розробляють компетентнісно орієнтовані завдання, кейси або навчальні ситуації;
- передбачають елементи формуального оцінювання та рефлексії.

Результати виконання підсумкового мініпроєкту презентуються під час його захисту, у межах якого слухачі обґрунтовують методичні рішення, демонструють здатність реалізовувати сучасні підходи до навчання в освітньому процесі та отримують професійний зворотний зв'язок.

Загальний обсяг Програми становить **30 годин (або 1 кредит ЄКТС)**, з них:

- **9 годин** – лекційні заняття
- **12 годин** – практичні заняття

- 7 годин – самостійна робота
- 2 години – контрольні заходи

### НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Освітній компонент (модуль, тема)	Засоби провадження			
		Кількість годин			
		Лекції	Прак тичн і занят тя	Само стійн а робо та	Всьо го
<b>Модуль 1. Сучасні підходи до навчання: теорія і проєктування освітнього процесу</b>					
1.	<b>Тема 1.1.</b> Сучасні підходи до навчання в НУШ та зміна освітніх пріоритетів	1	1		2
2.	<b>Тема 1.2.</b> Проєктування освітнього процесу з підприємництва та фінансової грамотності	1	1	1	3
3.	<b>Тема 1.3.</b> Учень як активний суб'єкт навчання: мислення і глибинне навчання	1	1		2
4.	<b>Тема 1.4.</b> Компетентнісно орієнтовані завдання та інклюзивність навчання під час викладання навчального предмета «Підприємництво і фінансова грамотність»	1	2	1	4
5.	<b>Тема 1.5.</b> Інтегративний, середовищний та STEM-орієнтований підходи у навчанні підприємництва та фінансової грамотності	1	2	1	4
<b>Разом за модулем</b>		<b>5</b>	<b>7</b>	<b>3</b>	<b>15</b>
<b>Модуль 2. Практична реалізація сучасних підходів до навчання</b>					
6.	<b>Тема 2.1.</b> Активні та діяльнісні підходи: проблемно-орієнтоване і проєктне навчання	1	1	1	3
7.	<b>Тема 2.2.</b> Кооперативне навчання і педагогічне партнерство в розвитку підприємницького мислення учнів	1	1		2
8.	<b>Тема 2.3.</b> Практикоорієнтоване навчання: кейси, задачі та життєві ситуації	1	1	1	3
9.	<b>Тема 2.4.</b> Реалізація сучасних підходів до навчання в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання	1	1	1	3

10.	Тема 2.5. Рефлексивне навчання та розвиток критичного мислення учнів		1	1	2
<b>Разом за модулем</b>		<b>4</b>	<b>5</b>	<b>4</b>	<b>13</b>
<b>Усього</b>		<b>9</b>	<b>12</b>	<b>7</b>	<b>28</b>
<b>Підсумкові заходи</b>		<b>0</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>2</b>
11.	Тестування		1		1
12.	Захист підсумкового навчального мініпроєкту		1		1

### **3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ**

#### **МОДУЛЬ 1. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ: ТЕОРІЯ І ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

##### **Тема 1.1. Сучасні підходи до навчання в НУШ та зміна освітніх пріоритетів.**

Сучасні підходи до навчання як концептуальна основа організації освітнього процесу в Новій українській школі, що визначають цілі, зміст, методи, форми та результати навчання. Ключові підходи НУШ – компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, інтегративний, середовищний та STEM-орієнтований, їх взаємозв'язок і взаємодоповнюваність у формуванні цілісного освітнього досвіду учнів. Особливості реалізації підходів у навчанні підприємництва та фінансової грамотності.

Зміна освітніх пріоритетів від засвоєння знань до формування компетентностей, життєвих умінь і цінностей. Орієнтація на розвиток критичного мислення, когнітивної гнучкості, ініціативності та відповідальності учнів. Переосмислення ролі вчителя як фасилітатора та наставника, а учня – як активного суб'єкта навчання. Практична спрямованість, інтеграція з реальним життям і рефлексивний характер освітнього процесу як умова ефективного навчання.

##### **Тема 1.2. Проєктування освітнього процесу з підприємництва та фінансової грамотності.**

Проєктування освітнього процесу як цілеспрямована діяльність учителя, що передбачає визначення очікуваних результатів навчання, добір змісту, методів, форм і засобів навчання відповідно до сучасних підходів НУШ. Особливості планування навчання з підприємництва та фінансової грамотності з урахуванням компетентнісної спрямованості, практичної значущості та вікових особливостей учнів. Інтеграція змісту з реальними життєвими ситуаціями, формування фінансової відповідальності, ініціативності та підприємливості.

Використання інтегративного, діялісного та середовищного підходів у побудові освітнього процесу. Розроблення навчальних занять і модулів на основі проблемних, проєктних і практикоорієнтованих завдань. Планування

освітнього середовища, що стимулює активність, співпрацю та самостійність учнів. Забезпечення логіки навчального процесу: від постановки цілей до оцінювання результатів і рефлексії, з урахуванням можливостей диференціації та інклюзивності.

### **Тема 1.3. Учень як активний суб'єкт навчання: мислення і глибинне навчання.**

Учень як активний суб'єкт освітнього процесу, який не лише засвоює знання, а й конструює їх у процесі діяльності, досвіду та взаємодії. Сутність діяльнісного підходу, що передбачає залучення учнів до аналізу, прийняття рішень, розв'язання проблем і рефлексії. Роль учителя як фасилітатора, який створює умови для самостійності, ініціативності та відповідальності учнів у навчанні підприємництва та фінансової грамотності.

Глибинне навчання як орієнтація на розуміння, застосування знань у нових ситуаціях і перенесення досвіду. Розвиток критичного мислення, когнітивної гнучкості, уміння ставити запитання, аналізувати інформацію та робити обґрунтовані висновки. Використання навчальних стратегій, що сприяють осмисленню, рефлексії та формуванню власної позиції учнів у процесі навчання.

### **Тема 1.4. Компетентнісно орієнтовані завдання та інклюзивність навчання під час викладання навчального предмета «Підприємництво і фінансова грамотність».**

Компетентнісно орієнтовані завдання як інструмент реалізації сучасних підходів до навчання, що спрямовані на формування здатності застосовувати знання, уміння та досвід у реальних життєвих ситуаціях. Особливості розроблення завдань з підприємництва та фінансової грамотності: практична спрямованість, проблемність, міжпредметність, варіативність рішень. Використання кейсів, ситуаційних задач, рольових ігор та проєктних елементів для розвитку підприємницького мислення, фінансової відповідальності та навичок прийняття рішень.

Інклюзивний підхід у навчанні як забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей і освітніх траєкторій. Диференціація завдань, адаптація змісту та способів діяльності, створення безпечного і підтримувального освітнього середовища. Поєднання компетентнісного та інклюзивного підходів як умова залучення кожного учня до активної участі в навчанні та досягнення освітніх результатів.

### **Тема 1.5. Інтегративний, середовищний та STEM-орієнтований підходи у навчанні підприємництва та фінансової грамотності.**

Інтегративний, середовищний та STEM-орієнтований підходи як інструмент реалізації сучасних освітніх стратегій, що забезпечують цілісність навчання, його практичну спрямованість і зв'язок із реальним життям.

Інтегративний підхід передбачає поєднання змісту різних освітніх галузей, формування цілісного уявлення про економічні та фінансові явища. Середовищний підхід орієнтує на створення освітнього простору, що стимулює активність, самостійність і відповідальність учнів. STEM-орієнтований підхід сприяє розвитку логічного мислення, вміння аналізувати дані, приймати обґрунтовані рішення та застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Особливості реалізації цих підходів у навчанні підприємництва та фінансової грамотності: міжпредметні зв'язки, використання реальних даних і життєвих ситуацій, інтеграція цифрових інструментів, моделювання економічних процесів і фінансових рішень. Поєднання інтегративного, середовищного та STEM-підходів як умова формування підприємливості, фінансової відповідальності, критичного мислення та готовності учнів діяти в складних і змінних умовах сучасного світу.

## **МОДУЛЬ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО НАВЧАННЯ**

### **Тема 2.1. Активні та діяльнісні підходи: проблемно-орієнтоване і проєктне навчання.**

Активні та діяльнісні підходи як основа організації навчання, що забезпечують залучення учнів до пізнавальної діяльності, прийняття рішень і розв'язання реальних проблем. Сутність проблемно-орієнтованого навчання як процесу, Проєктне навчання як спосіб формування підприємницьких і фінансових компетентностей через створення практичного продукту, що має особистісну та соціальну значущість.

Особливості організації навчальної діяльності учнів у процесі вивчення підприємництва та фінансової грамотності: постановка проблеми, планування дій, дослідження, реалізація та презентація результатів. Роль учителя як фасилітатора і наставника, який підтримує самостійність, співпрацю та рефлексію учнів. Умови ефективності активного навчання: практична спрямованість, зв'язок із реальним життям, можливість вибору та відповідальності за результат.

### **Тема 2.2. Кооперативне навчання і педагогічне партнерство в розвитку підприємницького мислення учнів.**

Кооперативне навчання як організація освітнього процесу на засадах співпраці, взаємодії та спільної відповідальності за результат. Основні принципи кооперативного навчання: позитивна взаємозалежність, індивідуальна відповідальність, взаємодія в малих групах, розвиток соціальних навичок і рефлексія спільної діяльності. Роль кооперативних форм роботи у формуванні підприємницького мислення, комунікаційних умінь, здатності до командної роботи та прийняття рішень.

Педагогічне партнерство як взаємодія між учителем, учнями та іншими учасниками освітнього процесу на засадах довіри, поваги та підтримки. Зміна ролі вчителя від транслятора знань до фасилітатора, який організовує взаємодію, створює умови для діалогу та розвитку ініціативності учнів. Використання групових форм роботи, дискусій, рольових ситуацій і спільних проєктів як засобів розвитку відповідальності, лідерства та підприємливості учнів.

### **Тема 2.3. Практикоорієнтоване навчання: кейси, задачі та життєві ситуації.**

Практикоорієнтоване навчання як підхід, що забезпечує зв'язок змісту освіти з реальним життям і формує здатність учнів застосовувати знання у повсякденних і професійних ситуаціях. Сутність кейс-методу, ситуаційних і проблемних задач як інструментів розвитку підприємницького мислення, фінансової грамотності, уміння аналізувати інформацію, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення.

Особливості добору та конструювання практичних завдань з підприємництва та фінансової грамотності: наближеність до реальних життєвих ситуацій, варіативність рішень, міжпредметність і відкритість. Використання навчальних ситуацій, симуляцій, рольових ігор і мініпроєктів для формування досвіду діяльності. Роль учителя в організації обговорення, аналізу та рефлексії результатів як умови глибинного розуміння та перенесення знань у нові контексти.

### **Тема 2.4. Реалізація сучасних підходів до навчання в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання.**

Реалізація сучасних підходів до навчання як практичне втілення компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного та середовищного підходів в освітньому процесі. Забезпечення активної участі учнів у навчанні, формування життєвих компетентностей, здатності до самостійного мислення та прийняття рішень у процесі вивчення підприємництва та фінансової грамотності. Поєднання різних підходів як умова побудови гнучкого, адаптивного та результативного освітнього процесу.

Особливості організації навчання в умовах очного, дистанційного та змішаного форматів. Використання синхронних і асинхронних форм роботи, цифрових інструментів і навчальних платформ для підтримки взаємодії, співпраці та рефлексії учнів. Адаптація методів, форм і засобів навчання до умов освітнього середовища як ключовий чинник забезпечення якості освіти, безперервності навчання та досягнення очікуваних результатів.

### **Тема 2.5. Рефлексивне навчання та розвиток критичного мислення учнів.**

Рефлексивне навчання як підхід, що забезпечує усвідомлення учнями

власного досвіду, результатів діяльності та шляхів їх покращення. Формування здатності до самоаналізу й оцінювання власних дій як важливої складової розвитку підприємницького мислення та фінансової відповідальності. Роль учителя у створенні умов для рефлексії та підтримці самостійності учнів.

Розвиток критичного мислення як уміння аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність і приймати обґрунтовані рішення. Використання методів, що стимулюють осмислення, дискусію та пошук альтернативних рішень.

Оцінювання як складова рефлексивного навчання, що забезпечує зворотний зв'язок і усвідомлення учнями власного прогресу. Використання формульованого оцінювання, само- та взаємооцінювання для розвитку автономії та відповідальності учнів.

### **3.1. Орієнтовний перелік практичних робіт**

#### **Модуль 1. Сучасні підходи до навчання: теорія і проєктування освітнього процесу**

1. Трансформація навчального заняття: від знаннєвого до компетентнісного підходу
2. Розроблення фрагмента уроку з підприємництва та фінансової грамотності на засадах компетентнісного підходу
3. Проєктування навчального заняття з використанням інтегративного та діяльнісного підходів
4. Від запитання до розуміння: створення завдань для глибинного навчання учнів
5. Конструювання компетентнісно орієнтованих завдань з підприємництва та фінансової грамотності

#### **Модуль 2. Практична реалізація сучасних підходів до навчання**

1. Від проблеми до рішення: розроблення проблемно-орієнтованого навчального завдання
2. Навчання через дію: проєктування учнівського мініпроєкту з підприємництва та фінансової грамотності
3. Організація навчальної діяльності учнів із використанням інтерактивних методів
4. Від життя до уроку: створення кейсу з підприємництва та фінансової грамотності на основі реальної ситуації
5. Цифровий урок у дії: добір і інтеграція інструментів для очного, дистанційного та змішаного навчання
6. Навчання для кожного: проєктування диференційованого заняття з урахуванням індивідуальних потреб учнів

### **3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання**

## **Модуль 1. Сучасні підходи до навчання: теорія і проєктування освітнього процесу**

1. У чому сутність компетентісно орієнтованого завдання та які його ключові ознаки?
2. Як адаптувати навчальні завдання з підприємництва та фінансової грамотності до різних освітніх потреб учнів?
3. Які підходи до диференціації завдань є найбільш ефективними в інклюзивному класі?
4. У чому полягає відмінність між формувальним і підсумковим оцінюванням?
5. Які інструменти формувального оцінювання доцільно використовувати для розвитку компетентностей учнів?
6. Як організувати самооцінювання та взаємооцінювання учнів для підтримки їхньої навчальної автономії?

## **Модуль 2. Практична реалізація сучасних підходів до навчання**

1. У чому сутність практикоорієнтованого навчання та які його переваги у формуванні підприємницьких і фінансових компетентностей?
2. Які вимоги до якісного кейсу або ситуаційного завдання в навчанні підприємництва та фінансової грамотності?
3. Як організувати роботу учнів із кейсами для розвитку критичного мислення та навичок прийняття рішень?
4. Які критерії добору цифрових інструментів для ефективної організації навчання?
5. Як поєднувати очний, дистанційний та змішаний формати навчання для забезпечення активної участі учнів?

## **4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

### **Нормативно-правові документи**

1. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 13 липня 2020 р. № 764-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
5. Професійний стандарт «Учитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225. URL:

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

6. Концепція розвитку цифрових компетентностей : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>

7. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2023 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2023-%D0%BF#Text>

8. Щодо оновлених вимог до програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників : лист Міністерства освіти і науки України від 22 листопада 2023 р. № 1/10919-23. URL: <https://mon.gov.ua>

### **Основна література**

1. Васильєва Д. В. Компетентнісні завдання з фінансової грамотності : метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2023. 96 с.
2. Міністерство освіти і науки України. Фінансова грамотність : метод. рекомендації для педагогів. Київ : МОН України, 2024. 72 с.
3. Український інститут розвитку освіти. Методичні рекомендації з підприємницької освіти. Київ : УІРО, 2024. 48 с.
4. Масієлова М. І., Ковальчук Ю. М. Методика проєктної діяльності в школі : посібник. Київ : Генеза, 2023. 112 с.
5. Тарасенкова Н. А. Формувальне оцінювання : практичні інструменти. Київ : Освіта, 2023. 120 с.
6. Безуса А. О. Фінансова грамотність : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 240 с.
7. Дерлюк І. І. Підприємництво для школярів : практичний кейс-курс. Львів : Світ, 2022. 128 с.
8. Підприємництво для школярів : збірник інтерактивних вправ / упоряд. О. Тарасенко. Київ : Ранок, 2023. 64 с.
9. Плескач В. Л. Цифрова економіка : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2021. 376 с.
10. OECD. PISA 2022 Financial Literacy Framework. Paris : OECD Publishing, 2022.

### **Додаткова література**

1. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту. Київ : Ніка-Центр, 2020. 520 с.
2. Буряк П. Ю., Ганущак-Єфіменко Л. М. Підприємництво : підручник. Київ : КНЕУ, 2022. 468 с.
3. Грейсон К., О'Делл Ч. Економіка майбутнього. Як працює інноваційний бізнес. Харків : Віват, 2021. 304 с.
4. Друкер П. Ф. Практика менеджменту. Київ : Наш Формат, 2020. 448 с.

5. Котлер Ф., Армстронг Г. Основи маркетингу. 18-те вид. Київ : Вільямс, 2022. 736 с.
6. Ризик-менеджмент у фінансовій діяльності / за ред. І. С. Гончарової. Київ : КНЕУ, 2022. 298 с.
7. Сенге П. П'ята дисципліна. Мистецтво та практика навчальної організації. Київ : КМ-БУКС, 2022. 544 с.
8. Сорос М. Фінанси та інвестиції : практичний путівник. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 256 с.
9. Шваб К. Четверта промислова революція. Київ : Наш Формат, 2021. 240 с.
10. Шевченко Л. С. Психологія підприємництва : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ, 2020. 312 с.